

СХІД NOW

№10
серпень 2023

БЕЗОПЛАТНО

РЕДАКЦІЙНЕ

БУТИ ВДЯЧНИМИ

Верстка цього числа припала на головні національні свята, і як ми жалкуємо, що не в щоденною газетою або принаймні щотижневиком! Так хочеться саме в моменті розділити з вами всю цю радість, гордість і вдячність. Безмірну вдячність всьому суццюму за те, що є ми, є наша Україна, є наша спільна пам'ять про тих, хто поклав життя за Перемогу, і є наше спільне майбутнє, де ворожі ракети більше не заважатимуть розбудувати наше спільне щастя.

Коли ми стаємо провідниками найкращої з чеснот – вдячності, ми абсолютно точно розуміємо, що саме для нас є цінним і важливим. Лікарі пов'язують прояви вдячності з викидами гормону дофаміна – нейромедіатора винагороди та задоволення. Але ж вдячність не може бути просто ситуативною біохімічною реакцією, тут точно є й щось іншої природи, не пов'язане суто з фізіологією. А з чим тоді ще пов'язане? З магією абсолютного добра, мабуть...

З чим ми стовідсотково погоджуємося, так це з фактом доказової медицини, що відчуття вдячності та навички подяки призводять до покращання фізичного та психічного стану. Життя вдячних людей ліпше організовано, вони менше хворіють та надовше зберігають активність. Хай так і буде!

Любі читачі! Опануйте ці корисні навички, дякуємо ЗСУ за захист, а собі – за допомогу ЗСУ!

А ми завжди вдячні вам за те, що читаєте газету «СХІД NOW», яка створена переселенцями зі Сходу для переселенців зі Сходу завдяки підтримці платників податків Німеччини. Чекаємо від вас зворотного зв'язку щодо змісту і тем публікацій на редакційну пошту eastnowred@gmail.com або через сайт shidnow.com.ua.

Разом ми зможемо більше!

Фото: Сухопутні війська ЗСУ

ЦІКАВЕ

ЯК МОТАНКИ ОБІЙНЯЛИ УКРАЇНУ

Велику мапу-пазл «Обійми» з понад сімома десятками ляльок-мотанок, які представляють усі регіони України, показали до Дня Незалежності у Бережанах на Тернопільщині. Майстрині, що її створили, тішаться тим, що мапа потрапила до Книги рекордів України у категорії «Мистецтво».

Захисниця, Гуцулка, Сіверчанка, Роза на Привозі, Соля, Полковник Богун, Волинянка, Дніпряночка, Рудана, Донеччаночка, Наталка Полтавка, Овручанка, Шляхтяночка, Космачка, Вільняночка, Незламна, Ятраночка, Северодонеччаночка, Міцна «Фортеця Миколаїв», Бойківчанка, Кінбурнська, Маяківна, Маруся Чурай, Полісянка, Конопотська відьма, Слобожаночка, Соняшникові мрія, Мати Орина, Колоски пшениці – це всі імена ляльок-мотанок.

Ми вже писали про двічі переселенку з Донеччини Оксану

Муравьову, яка у Краматорську докладала чимало зусиль для популяризації усього українського – зокрема розвивала розмовний клуб «Файно». Тепер жінка живе та волонтерить у Бережанах і саме їй належить ініціатива створення національної мапи з мотанками, яких вона давно виготовляє. У минулому викладачка української мови в Ясинуватському коледжі, пані Оксана впевнена: війна, яку росія веде проти України – це у тому числі війна за культуру.

Закінчення на стор. 8

НОВИННЕ

ІДЕНТИФІКАЦІЮ В «ОЩАДБАНКУ» НЕОБХІДНО ПРОЙТИ ДО 31 ГРУДНЯ

«Ощадбанк» нарешті визначився з термінами проходження ідентифікації для своїх клієнтів-ВПО. Нагадаємо, що раніше банк вимагав від них пройти ідентифікацію до 1 вересня, але призупинив цю вимогу до прийняття рішення Кабміном. Зрештою урядовою постановою термін подовжено до 31 грудня 2023 року.

Це не стосується людей з інвалідністю I групи та осіб, які за висновком лікарсько-консультативної комісії нездатні до самообслуговування, та які отримують пенсію та соціальні виплати через Укрпошту.

ВПО, які перемістилися до 24 лютого 2022 року та отримують пенсію чи соціальні виплати (в тому числі і регрес) в «Ощадбанку», мають до 31 грудня скористатися одним із двох способів ідентифікації:

- ♦ звернутися особисто до органів Пенсійного фонду чи відділень Ощадбанку з документом, що посвідчує особу;
- ♦ авторизуватися в особистому електронному кабінеті на Порталі електронних послуг Пенсійного фонду України за допомоги віддаленого кваліфікованого електронного підпису Дія. Підпис («Дія ID»), створеного за допомогою мобільного додатку Дія.

Люди, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, можуть ідентифікуватися або через авторизацію на порталі ПФУ за допомоги Дія.Підпис («Дія ID»), або через відеозв'язок.

Якщо ідентифікація не буде проведена, після 31 грудня 2023 року видаткові операції за поточними рахунками ВПО-одержувачів пенсій та соціальних виплат буде зупинено.

ПОСТРАЖДАЛІ ВІД ВІЙНИ МОЖУТЬ БЕЗОПЛАТНО ОТРИМАТИ ПОСЛУГИ ПЛАСТИЧНИХ ХИРУРГІВ З США

На листопад 2023 року заплановано третій візит команди американських пластичних хірургів, які проводять в Україні безоплатні реконструктивні операції військовим та цивільним, постраждалим внаслідок військових дій.

Разом з українськими колегами з реабілітаційного Центру «Незламні» UNBROKEN Ukraine вони відбиратимуть пацієнтів для проведення реконструктивних операцій на обличчі та шиї. Від початку повномасштабного вторгнення американські хірурги в рамках місії FACE TO FACE двічі приїздили до України, провели 50 оперативних втручань і проконсультували понад 80 пацієнтів.

Для пацієнтів, які пройдуть відбір для участі в місії, операція та перебування в клініці будуть безоплатними.

Якщо ви, ваші знайомі чи рідні є потенційними пацієнтами із травмами обличчя та/або шиї – надсилайте скановані копії виписок (за наявності), фотографії та знімки досліджень КТ/МРТ на пошту facetoface@ingeniusua.org, або в Telegram/Viber за контактним номером: + 38 (093) 781 43 04 (Ігор Анатолійович).

ІСТОРИЧНЕ

ЖИТТЯ ПІСЛЯ РУЇНИ

За участь у союзі Осі Угорщина сплатила високу ціну. Після капітуляції Німеччини вся країна, окупована радянською армією, лежала у руїнах. Запанувала небачена гіперінфляція, яка досягла апогею восени 1946 року, коли ціни зростали зі швидкістю 150 000% щодня. З кінця 1940-х угорські комуністи вирішили репресіями та терором відтворити в країні економічну мінімодель СРСР із п'ятирічками, розбудовою важкої промисловості у містах і колективізацією на селі. Втрати у війні, зубожіння населення та накладені репарації стримували будь-який розвиток...

Досвід Будапешта

Масштаби руйнувань Будапешта можна порівняти хіба що з Варшавою. Тут, на Дунаї, як і на Віслі, нищення було тотальним: до третини житлових будинків Будапешта було знищено або сильно пошкоджено. Унаслідок облоги та бомбардувань близько 36 тисяч сімей у місті залишилися без даху над головою. Сукупні втрати, враховуючи жертви Голокосту та депортацію угорців радянськими військами, становили майже 100 000 осіб.

Руїни Ланцюгового мосту

Червоноармійці біля зруйнованого мосту Ержебет

Найбільше зазнав втрат центр угорської столиці – з 782 будинків уціліло загалом 5%. Було знищено 26% громадських будівель й майже 100% промислових об'єктів. Не вцілів жоден із семи мостів через Дунай, найбільше дісталось мосту Ержебет, який був підірваний частинами Вермахту під час відступу. Тож, у перші повоєнні роки нагальним питанням, окрім відновлення житлового фонду, була реконструкція транспортних артерій.

ВІДБУДОВАНИЙ РУКАМИ МІСЖАНЦІВ

У розчищенні завалів та відбудові житла брали участь самі мешканці Будапешта – ті, хто залишився живим, не потрапив у полон чи не зазнав депортації. На будівлі мерії міста й досі висить пам'ятна дошка про те, що вже до весни 1948 року жителі Будапешта власноруч відремонтували

даху 26 тисяч будинків. Дві третини із зруйнованих будинків міста згодом були вже заселені.

Одночасно містяни відбудували і громадські споруди, й історичні пам'ятки. Зокрема відновили роботу термальних басейнів, які ще до війни стали візитівкою міста, та будівлю угорського парламенту, якій пощастило уникнути значних пошкоджень. А ось реконструкція резиденції угорських королів – Будаїської фортеці, зруйнованої майже вщент, розтягнулася на десятиліття.

Щоб знову об'єднати Буду і Пешт, 1945 року у рекордні строки зводиться міст Кошута, щоправда, з обмеженою пропускною спроможністю автотранспорту, який проіснує до 1960 року. У серпні 1946-го було повністю відновлено міст Свободи, у 1948-му – міст Маргіт, а у 1949-му – Ланцюговий міст.

У процесі відновлення мостів увагу звертали насамперед на функціональність. Так, відновлений міст Маргіт позбувся елементів декору – поручнів, ліхтарів та скульптур, і був реконструйований до первинного стану лише на початку XXI сторіччя. Сьогодні у Будапешті 15 мостів через Дунай, кожен – зі своєю історією та стилем.

До початку війни населення Будапешта становило близько мільйона людей, а передмість – ще близько 400 тис. Попри воєнні втрати, 1949 року цей показник навіть збільшився – люди тягнулися до столиці (під густонаселеності Будапешта припав на 1980 рік – понад 2 мільйони осіб, приблизно 20% населення країни).

Через таку диспропорцію територію Будапешта у 1950-х істотно розширили за рахунок 7 найближчих міст та 16 великих сіл. Так постав так званий Великий Будапешт. Один за одним тут будували нові мікрорайони, особливо стрімко – у 1970-ті під час «м'якої диктатури» Яноша Кадара, якому після придушення антикомуністичної угорської революції Москва дозволила провести помірковані реформи.

Заради масового будівництва у Будапешті знесли так звані Державні житлові масиви – історичні громадські комплекси, зазвичай багатоквар-

тирні малоповерхові бараки із суміжними зручностями. На їхньому місці постало кілька нових житлових комплексів. Найпоказовішим став житловий масив Гавана, будівництво якого розпочалося 1977 року, а вже за рік сюди заселилися перші мешканці – на той час будівельники вже сповна освоїли каркасно-панельну технологію радянського зразка. Інвестиції столичної ради на це житло для понад 20 тисяч будапештців склали п'ять мільярдів форинтів.

Також було суттєво удосконалено транспортну інфраструктуру, в основному завдяки будівництву метрополітену у місті.

Будаїський замок

НАЙВЕСЕЛІШИЙ БАРАК У КОМУНІСТИЧНОМУ ТАБОРІ

Серед новозбудованих споруд особливо виразними були будівлі готелів – зокрема готелю «Будапешт», дещо схожого на київський готель «Салют», що височіє над містом. Справа у тому, що Будапешт із його м'яким кліматом є ще й найбільшим у Європі столицею-курортом, адже розташований на природних термальних джерелах.

І той факт, що Угорщина зрештою стала одним зі світових лідерів туризму, надав привід називати її «найвеселішим баракком в комуністичному таборі». Йшлося не лише про «внутрішній» туризм громадян соціалістичних країн. Сюди приїжджали туристи з вільного

світу – Західної Європи, США, Канади. Угорщина встановила близькі стосунки й з країнами, що розвиваються, збільшивши кількість іноземних студентів. Свідченням нормалізації відносин із Заходом стало повернення на батьківщину 1979 року історичної реліквії Угорщини – Корони короля Іштвана I. Подивитися на неї в інтер'єрах відновленого 1980 року Будаїського замку (пізніше його внесли до культурної спадщини ЮНЕСКО), ставало все більше охочих.

Через зростання туристичного потоку на перший план вийшов розвиток рекреаційних зон. Щоб звільнити для них територію центру міста, була прийнята програма зменшення щільності центральної забудови та розвитку віддалених районів угорської столиці. Промисловість також децентралізували, рівномірно розподіливши її по території міста та відокремивши виробничі об'єкти від житлових районів парковими зонами.

1987 року набережні Будапешту були також внесені до списку ЮНЕСКО.

БУДАПЕШТ СУЧАСНИЙ

Після розвалу Варшавського договору і зміни режиму 1989 року в середовищі мистецтвознавців та архітекторів угорської столиці точилися серйозні дискусії щодо того, чи була повоєнна відбудова Будапешта вдалою. Зокрема, йшлося про реконструкцію Будаїського замку – надто багато цінних архітектурних елементів були вилучені або не відновлювалися у первісному вигляді з ідеологічних міркувань, на догоду тодішньому комуністичному уряду. Також дискусійними були питання щодо символічного маркування Будапешту радянськими військовими меморіалами, найбільші з яких розта-

шовувалися на площах Святого Геллерта, Свободи та Вігадо.

Житлові «гетто» типу мікрорайону Гавана, який встиг зазнати поганого слави через високу криміногенність, протягом останніх 20-30 років зазнали реновації. Внаслідок спрямованих дій міської влади щодо покращення житлових умов та встановлення камер безпеки кримінальна статистика покращилася.

Втім, чисельність населення Будапешта природно зменшилася через масову міграцію жителів столиці до більш спокійних і комфортних для життя населених пунктів агломерації. А місто бурхливо розвивається як одна з найпопулярніших туристичних локацій світу. **CN**

Олег ЖОВТАНЕЦЬКИЙ

КОРИСНЕ

Напевно ви теж зустрічали вислови на кшталт «Поки Львів п'є каву, на Нікопольщині щодня обстріли», або «Всі вже забули про маріупольців, нікому ми не потрібні», або «От всі допомагають херсонцям, а як же одесити?». А останнім часом у соцмережах знову з'явилися дописи про те, що переселенці зі Сходу, які оселилися у західній частині країни через війну – такі собі дармоїди. Мовляв, «наші хлопці гинуть на фронті, а ці сидять, нічого не роблять, тільки гроші від держави вимагають». Такі дописи збирають сотні репостів і тисячі схвальних коментарів. Їхня мета зрозуміла – розколоти єдність українського суспільства, щоб воно втратило здатність опиратися російській навалі.

РОЗДІЛЯЙ
ТА ВОЛОДАРЮЙ

Ще з часів Русі підступна провокаторська сутність московитів анітрохи не змінилася. Розділяй та володарюй – їхній головний принцип. Так було у давнину, так сталося й за часів УНР, так відбувалося і впродовж радянського періоду.

У період новітньої історії України російські ставленики в українській політиці почали приховано працювати на розкол держави через усталення фейкових тез. Наприклад, багато хто пам'ятає, як під час перегонів 2004 року вороги кандидата у президенти Віктора Ющенка поширювали фейк про те, що він нібито ділить українців на три сорти. Звісно, що східняки – земляки Януковича – маркувалися як найнеякісніший «третій сорт». Ми ж не забули, що радниками Януковича у тій передвиборчій кампанії були російські політтехнологи?

Основними наративами того часу стали питання мови та грошей: «Російську утискають!» та «Донбас годує Україну!». Ідеологи Партії регіонів цинічно називали ці гасла «примітивіями» – вони ж навіть не потребують аргументів, бо впливають на людей емоційно: підігривають образу і роздмухують почуття власної значущості навіть в останнього маргінала. Просувалася така собі бездоказова дихотомія: поки ми тут на Сході працюємо, ви там тільки скачете і ніч нічого не робите.

2014 року додався новий тренд – переселенці. Близько двох мільйонів людей, які залишили окуповані території і шукали житло та роботу на новому місці, стали жертвами інформаційної стигматизації під гаслом «Самі винні». Узагальнюючи образ того самого маргінала-східняка, російська пропаганда через створені у соцмережах псевдопатріотичні сторінки почала зливати в український інформаційний простір шок-контент на кшталт «Обкурений переселенець із Донецька згвалтував українську бабусю і висморкався в український прапор». Одночасно інші пабліки розкручували обурення «крохобрами-західниками», які у разі підвищують ціни на винайм житла і збагачуються на війні.

Вигадані історії про «невдячних донецьких» завдяки російським ботофермам вмиг ставали вірусними, а національні медіа, на жаль, радо підхоплювали цей непотріб, легітимізуючи таким чином дискримінаційні наративи, спрямовані на розпалювання ворожнечі всередині українців.

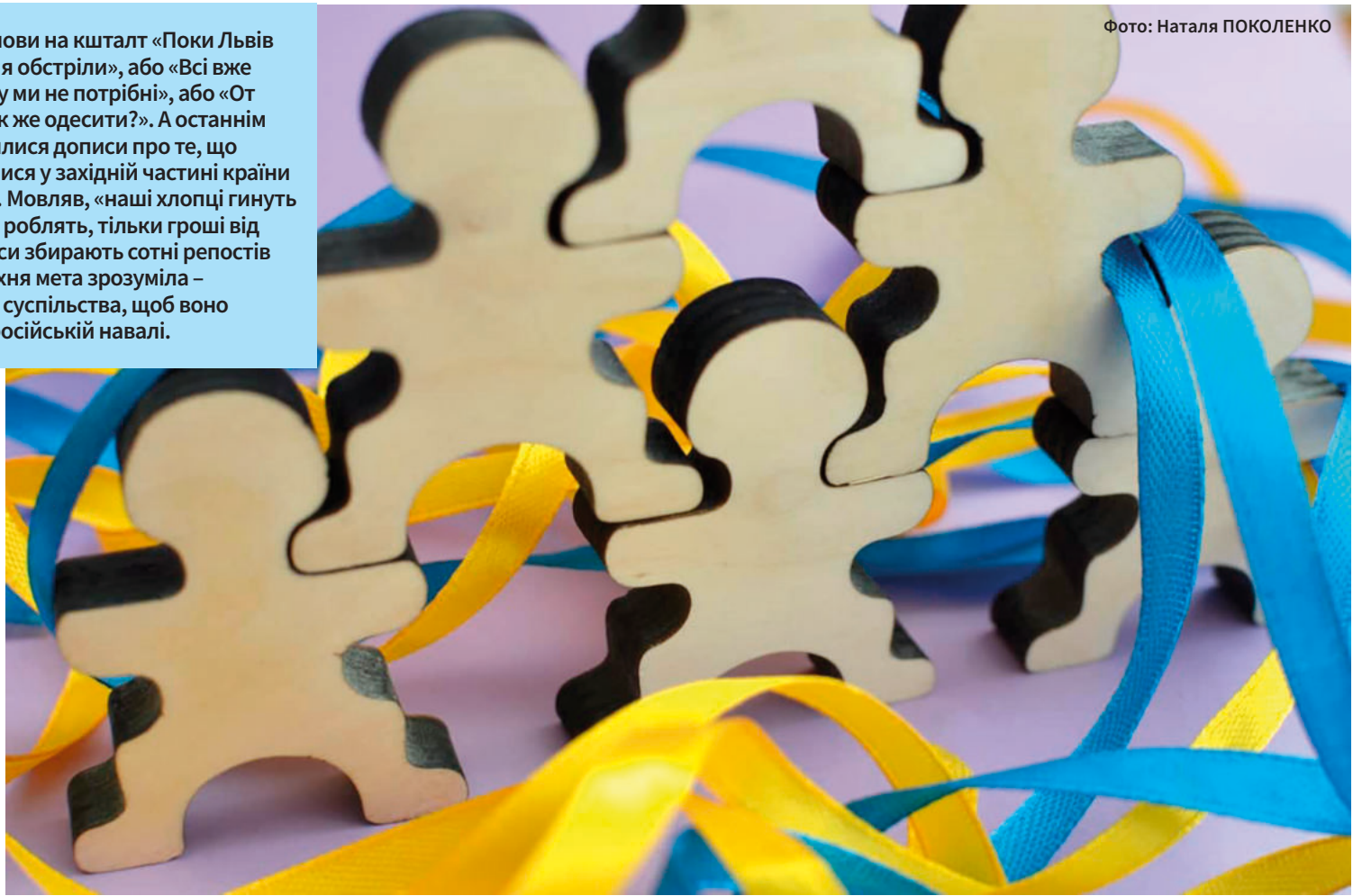

Фото: Наталя ПОКОЛЕНКО

РОЗКОЛ КРАЇНИ 2:0

Як росіяни намагаються розсварити українців із різних регіонів

Інформаційно-психологічні спецоперації російських спецслужб (ІПСО) базувалися на одвічному принципі чекістів «крапля правди на тонну брехні». Вони «заходили», бо частково спиралися на реальні історії, тільки от пропагандистський шлейф від них виявлявся настільки потужним, що Центру стратегічних комунікацій і інформаційної безпеки, який досліджує російські ІПСО, доводилося на пальцях пояснювати, що і серед переселенців, і серед тих, хто їх приймав, були різні люди.

А це означає, що будь-яке узагальнення щодо групових ознак людей – токсичне. Були (і є зараз) ті, хто дійсно збагачується на переселенцях, а були (і є зараз) такі, хто надає безкоштовно своє житло втікачам від війни. Були (і є зараз) такі переселенці, хто і до війни вів аморальний спосіб життя та звик покладатися лише на державну соціальну підтримку, а були такі (і є зараз), хто своєю діяльністю активно підсилює нові громади.

Наприклад, у Маріуполі переселенці з Донецька створювали спільноти, які просували сучасне мистецтво, розвивали нові медіа, вливалися до волонтерського руху і домагалися помітних змін у розбудові громадянського суспільства. Така ж історія була у Краматорську, Лисичанську та інших містах Сходу, які активно розвивалися після 2014-го року, і де переселенці ставали рушійною силою.

ІПСО НАШОГО ЧАСУ

Протягом восьми років з початку агресії в Україні росіянам вдавалося проводити досить успішні ІПСО і змушувати українців сваритися,

постійно звинувачувати один одного й підозрювати у зраді. Проте 24 лютого 2022 року українське суспільство максимально консолідувалося. Трапилось те, чого ворог очікував найменше. І саме така єдність дозволила нам вистояти в перші дні великої війни.

Але ворог оговтався і тепер знову атакує – намагається розколоти країну, розпалюючи внутрішні суперечки.

Зокрема з початку серпня у ТікТокі з'явилося понад 500 відео на тему протиставлення українських міст одне одному. Одні стверджують, що війна триває лише для людей на Сході та Півдні країни. Інші наполягають, що на фронті воюють лише представники західних

регіонів. Суцільна брехня, але вона тригерить і тих, хто щодня потерпає від обстрілів у прифронті, і тих, хто знаходиться в тилу, але також ризикує потрапити під обстріли, працює на Перемогу, донатить Збройним Силам України і ховає своїх синів і дочок.

Звісно, виплила й тема утриманців-переселенців, як же ж без неї. «Мери міст на Західній Україні розпочали перевірки біженців, чи дійсно вони мають право на отримання свого статусу та державної допомоги. Тих, хто не пройде перевірку, будуть позбавляти житла» – такі повідомлення стали поширюватися соціальними мережами із посиленням на невідомий сайт із незрозумілою аббревіатурою

замість назви і без жодної інформації про редакцію. Ще й оце суто російське «Західна Україна» – ніби є така окрема країна зі своїми законами. Але знову сотні репостів, тисячі коментарів «Так їм і треба... Авжеж, більшість коментарів від ботів, але ж втягнулися і реальні українці.

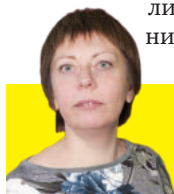
– Як і всі ІПСО, ця частково базується на маніпуляціях, а частково – на фактах, – пояснює головна координаторка проекту «Донбас СОС» Віолета Артемчук. – З серпня дійсно змінився підхід держави до виплат соціальної допомоги переселенцям. Через проблеми з наповненням бюджету держава має зробити виплати більш справедливими, щоб допомогу на оренду житла отримували дійсно ті, хто її потребує. Тому державні установи (а не мери) почали проводити перевірку майнового стану переселенців, а також їхнє реальне місцезнаходження. Це вимушена міра, і вона проводиться не лише на Заході, а по всій території країни, в рамках ухваленого закону.

Віолета Артемчук не виключає, що спроби розколоти суспільство будуть здійснюватися російською федерацією і надалі:

– Ми очікували, що непопулярні рішення уряду можуть бути використані для інформаційно-психологічних атак на суспільство. Тобто розкол будуть проводити саме через незадоволення діями уряду, і воно подаватиметься ІПСО як погане ставлення до переселенців. Цією темою легко маніпулювати. І до цього треба бути готовими.

Нівроку є впевненість, що розколоти українське суспільство так, як це вдавалося з 2014 року, росіяни вже не зможуть. Занадто багато горя ковгнули всі без винятку мешканці України. І той факт, що власники житла вже практично відмовилися від сакраментального «донецьким/луганським не здаємо» – напевне, перший тому маркер. **СН**

Ганна САВЧЕНКО

Віолета АРТЕМЧУК, головна координаторка проекту «Донбас СОС»:

– Нещодавно наша організація проводила дослідження громадської думки з блоку питань, серед яких було і таке: «З якими проблемами стикаються переселенці у нових для себе громадах?». Йшлося у тому числі про напруження у стосунках з населенням приймаючих громад.

З 1600 людей, яких ми опитали, лише двоє сказали, що мали непорозуміння з місцевим населенням. Тож я вважаю, що такої проблеми наразі в суспільстві не існує. Я не можу сказати, що напруження взагалі ніякого не виникає, це, мабуть, буде неправдою. Бо стосунки «свій-чужий» існували завжди в будь-якій громаді. Наприклад, якщо я зараз переїду на постійне проживання в якесь село на Черкащині і буду загоряти в огороді замість того, щоб поратись із господарством, мене, напевно, будуть засуджувати місцеві жителі. Але це – природне явище. «Свій-чужий» – це характеристика будь-якої гомогенної системи.

Але я думаю, що такої проблеми, як «переселенець – місцевий», зараз немає, бо якщо людина у здоровому глузді, то вона розуміє ситуацію. Коли щодня лунають повітряні тривоги, ти сидиш в укритті і гадаєш, де наступного разу впаде ворожа ракета, то якось не до сварок із переселенцями. Наразі ці проблеми штучні.

АКТУАЛЬНЕ

ПЕРШИЙ РАЗ У ДИСТАНЦІЙНИЙ КЛАС

Галина ПОМАЗАН, Курахово – Львів

Галина з родиною живе у Львові близько року. Її молодша донька Єлизавета цього року йде у 1-й клас. Спочатку Галина віднесла документи до львівської школи, де навчається офлайн старша сестра Лізи. Але, зважуючи на можливий переїзд до іншого міста, мати вирішила, що буде не варто посеред навчального року висмикувати першокласницю зі школи. Тому з 1 вересня Єлизавета дистанційно навчатиметься у школі №5 міста Красногорівки, розташованої за 16 км від окупованого Донецька.

– Побачила у фейсбуці оголошення, що вчителька з чималим досвідом дистанційної роботи з дітьми набирає першачків, почитала відгуки батьків, дізналася, що документи можна переслати електронною поштою. Наразі Лізу вже зарахували до 1-го класу.

За словами Галини, дистанційні заняття для першокласників триватимуть із перервами три години на день. Батьки самі вирішуватимуть, коли починаються уроки – є можливість розділити клас на дві групи, які займатимуться в різні години.

Звісно, Галина переймається, чи вдасться доньці швидко пристосуватися до дистанційних занять. Але вважає,

За інформацією Міністерства освіти та науки, цього навчального року батьки можуть самостійно обрати для дитини будь-яку форму навчання. Тож до звичних серпневих батьківських турбот щодо підготовки до 1 вересня додалися роздуми про те, який формат обрати, аби дитині було безпечно та зручно. Напередодні Дня знань «СХІД now» запитала у переселенців, як вчитимуться їхні діти та скільки цьогоріч коштує зібрати їх до школи.

Фото: Євген СОСНОВСЬКИЙ

ОНЛАЙН – У ЛЬВОВІ, ОФЛАЙН – У СІЛЕЗІЇ

Яку форму навчання обирають батьки-ВПО та скільки коштує зібрати дитину до школи

що краще дитині займатися вдома, бо невідомо, як у школі вона реагуватиме на тривоги та перебування в укритті без батьків.

ОНЛАЙН ДЕШЕВШЕ

Вимог до гаджетів для онлайн-уроків школа не висуває. Галина сподівається, що сестри поділять ноутбук, який в них один на двох. Всі підручники для першачків є в електронному вигляді. Наданий вчителькою перелік необхідної канцелярії дуже стислий.

– Два зошити в клітинку, два в косу лінію, олівці звичайні та кольорові, альбом та лінійка – це 150-200 гривень. Додатково необхідно здати 300 гривень на набір друкованих робочих зошитів, але це виключно за бажанням. Якщо батьки не вважають за потрібне, вони можуть відмовитися. Проте для дистанційного навчання такі зошити дуже зручні.

Старша донька жінки Ганна минулого року мала змішану систему навчання – тиждень онлайн, другий – офлайн. Позаяк підліткам потрібна соціалізація та живе спілкування з однолітками, Ганна продовжуватиме ходити до школи.

Підручники тут надають безплатно, а щоб діти не носили важкі паперові книжки, їм дозволяють користуватися електронними. Чи працюють при школі гуртки, Галина не знає, але у найближчому Будинку школяра діють безоплатні танцювальні, вокальні, художні, театральні секції.

Найбільше жінку вразило, що батьківські комітети у львівській школі ніколи не збирають гроші на квіти чи подарунки для вчителів. Збори були лише на екскурсії та закупівлю друкованих зошитів, але, знову ж таки, не примусово, а за бажанням.

НОВА КРАЇНА, НОВА МОВА, НОВА ШКОЛА

Олена ГРИША, Курахово – Пекари Шльонські, Сілезія, Польща

Маргариті 9 років, і це буде її другий рік у польській школі. Через те, що дівчинка потребувала адаптації у новому мовному середовищі, їй довелося знову йти до 2-го класу, тож тепер вона вчитиметься у 3-му, тоді як в Україні мала бути чотирьохкласницею.

– Рита швидко вивчила польську мову, у вересні минулого року вже зміла читати. Наразі читає «Гаррі Поттера» та «Володаря пернів» польською. Шкільна програма в Польщі дещо простіша, ніж в Україні, тож навчається донька добре. Були некритичні проблеми че-

рез непорозуміння з однокласниками, але з таким стикаються новачки у будь-якій країні і школі, – розповіла Олена.

За її словами, по приїзду до Польщі вона відразу відмовилася від дистанційного навчання в українській школі через те, що багато працює та не завжди має вільний час, аби допомагати доньці у такому форматі.

ТРИСТА ЗЛОТИХ НА ШКОЛЯРА

Зазвичай для молодших класів перелік канцелярії не відрізняється від того, що є в українських школах. Минулого року на альбоми, зошити, олівці, кольоровий папір та картон Олена витратила приблизно 300 злотих (польський злотий дорівнює 8,98 грн, тобто це трохи більше 2 694 грн, проте найменша денна зарплата з вже сплаченими податками складає 136-140 злотих. – Прим. ред.). Саме таку суму – 300 злотих на дитину – у Поль-

щі отримують від держави всі батьки перед 1 вересня.

У деяких польських школах є вимоги до одягу – світлий верх та темний низ, без яскравих кольорів. В інших подібних вимог немає, є лише парадна форма, яку школярі одягають на свята, не більше 10 разів на рік.

– Не лише підручники, а й друковані робочі зошити видають безоплатно. Іноді треба купувати підручники для додаткових предметів, як от ми придбали підручник з релігії за 15 злотих. Але цей урок відвідувати не обов'язково. Після завершення навчального року такі підручники можна перепродати у спеціалізованому магазині. Коштують вони, звісно, дешевше, ніж нові.

Маргарита безоплатно відвідує групу подовженого дня. Гуртки у польських навчальних закладах також безоплатні. Іноді батьків просять сплатити за арку-

ші для малювання, але вчителі не збирають готівку, гроші офіційно йдуть на рахунок навчального закладу.

Крім того, школярі в Польщі безоплатно користуються міським транспортом. І лише половину вартості вони сплачують в автобусах міжміського сполучення та потягах.

БЕЗПЕКА, БЕЗОПЛАТНЕ ХАРЧУВАННЯ, ДОПОМОГА ВІД БЛАГОДІЙНИКІВ

Олена ПІЛОВА, Луганщина – Луцьк

У Олени двоє школярок. 1 вересня Дарина та Софія підуть до 5-го та 9-го класів луцької школи. Минулоріч навчання було змішаним, хоча укриття як такого у школі немає, є облаштований під нього підвал, де, вважає Олена, учні можуть забруднити одяг.

В орендованій квартирі наразі лише один письмовий стіл для двох учениць. Оскільки родина виїздила з Луганщини поспіхом, довелося залишити

комп'ютер та ноутбуки, тож онлайн дітвчата можуть займатися лише з власних смартфонів.

Олена працює у магазині канцтоварів, тож про ціни на канцелярію знає не з чуток. За її словами, повністю зібрати дитину до Дня знань коштів не менше 8 000 гривень.

– Звісно, у цю суму входить придбання нового одягу та рюкзаку. У нашій школі немає вимог до одягу, хоча, кажуть, що до повномасштабного вторгнення учні ходили у формі. Наразі зараз просто просять не носити надто відкриті та яскраві речі.

Цього року благодійні організації Луцька обіцяли допомогти дітям-переселенцям до 12-ти років канцелярськими наборами. Родина залишила заявку, але поки нічого не отримала.

Інна ОЛІЙНИК, Северодонецьк – Луцьк

Син Інни вже другий рік навчатиметься офлайн – він піде до 5-го класу спеціалізованої

школи з поглибленим вивченням іноземних мов.

– Всі підручники в школі є. Єдине, через поглиблену програму вивчення іноземної мови нам довелося купити додатковий. Сховища в школі немає, але на відстані 50-100 метрів є декілька приміщень з укриттями, куди під час тривоги водять учнів. Харчування для школярів-переселенців безкоштовне. Мій син не їсть деяку їжу, але за його бажанням страву замінюють іншою.

Минулоріч Інна самостійно купувала канцелярію, аж потім дізналася, де в Луцьку переселенці можуть отримати її безкоштовно. Цього року вона заповнила форму на отримання канцтоварів на сайті Луганської ОВА, а також відгукнулася на пропозиції для ВПО від місцевих благодійних організацій. Відповідей Інна поки не отримала, але канцтовари закупаються не поспішає.

Тая КУДІНОВА, селище Гостре Курахівської громади – Хмельницька область

Тимур навчався онлайн майже чотири роки – спочатку через карантин, а потім через вимушену втечу з дому. Дистанційка так перенавантажи-

ШКОЛЯР-2023 КОШТУВАТИМЕ ВІД 4 000 ДО 8 500+ ГРИВЕНЬ

- ✓ Середня вартість рюкзака – 1 500 грн. Невеликі рюкзаки для першачків у деяких інтернет-магазинах можна знайти за 600-800 грн.
- ✓ Мінімальний набір недорогої канцелярії (20 зошитів, обкладинки для зошитів та для підручників, ручки, кольорові та звичайні олівці, лінійка, транспортір, щоденник, пенал, набори для трудового навчання та малювання) – 900-1 000 грн.
- ✓ Ланчбокс для шкільних перекусів – 200-300 грн.
- ✓ Спідниця, блузка, піджак та туфлі для дівчат – від 2 300 до 5 400 грн.
- ✓ Костюм, сорочка, туфлі для хлопців – від 2000 до 5 600 грн.
- ✓ Спортивний костюм – 600-2 000 грн.
- ✓ Якщо батьки обирають онлайн-навчання, то витрати скоротяться, але, можливо, доведеться купувати новий гаджет.

ла гаджети, що вони всі вийшли з ладу, навіть ноутбук, який купували зовсім недавно. Тож

на новому місці проживання він піде до 6-го класу офлайн.

– У школі нас зустріли дуже доброзичливо. Документи сина залишилися у Донецькій області, але нам дозволили принести навіть не копії, а фото – мої знайомі їх просто сфотографували і надіслали. До школи ми ще нічого не купували, чекаємо на переселенські виплати, але збори нам обійдуться у копійчину. Син за літо підріс, витягнувся, тож взуття, сорочки, брюки, спортивну форму треба купувати нові. Буде добре, якщо вкладується в 5 000 гривень. **СН**

Ірина ДИМИТРОВА

Микита Безмен вже три роки навчає історії учнів бахмутської школи №10. Останні півтора роки вони виходять на зв'язок із молодим вчителем з різних куточків світу. На уроках йому доводиться відповідати на складні запитання дітей, яким доводиться зростати в евакуації.

ТРИМАТИСЯ ПРАВДИ

Вчитель історії навчає школярів із Бахмуту, займається благодійністю та проводить екскурсії Києвом

ШКОЛА ЯК МАЙДАНЧИК ПІДТРИМКИ

З Бахмуту Микита виїхав майже одразу – спочатку до Івано-Франківська, потім до Луцька, а наприкінці травня минулого року переїхав до столиці. І звідусіль проводив уроки для своїх бахмутських учнів – хтось із них довгий час залишався у рідному місті, інших батьки швидко вивезли якомога далі від війни. Діти цікавилися причинами агресії росії, ймовірністю її передбачення чи запобігання. У кого ж, як не у вчителя історії, питати про таке?

– Психосоціальна допомога на той момент була найголовнішою складовою нашої роботи. Дітям важко адаптуватися за кордоном або в інших містах України, і школа потрібна як платформа для безумовної підтримки. Тому ми працювали над тим, щоб підтримати їх – спільними заходами або через індивідуальне спілкування. Ми постійно говорили про безпеку в умовах війни. Ми говорили про складне. Але я завжди кажу дітям, що на складні питання не можна відповісти за кілька хвилин і однозначно. Бо недарма у

школі вивчають історію з 5-го по 11 клас – потрібно обґрунтовано знати історію країни, світу, розбиратися у процесах.

Микита усвідомлює, що нас очікує непроста ситуація з розуміння історії українськими школярами. Зокрема, які наслідки матиме викладання викривленої історії на окупованих територіях? Чи мають після деокупації вчителі, які піддалися тиску окупантів, знов працювати з дітьми? Або питання «особливого погляду» в деяких європейських країнах щодо певних подій та особистостей української історії – наскільки це впливає на світогляд маленьких українців?

– Я ж спілкуюся з учнями, які опинилися в різних країнах, і відчуваю, як гострі кути історії боляче дряпають наших дітей. Наприклад, вони не розуміють, як реагувати, коли їм кажуть, що козаки – це такі бандити, які постійно бунтували. Звісно, це не той цинічний жах спотворення історії, який спостерігається з боку росії. Але все одно нам треба наполегливо працювати, щоб навчити наших дітей триматися правди.

ПЕРШИЙ У РОДИНІ

Микиті 27 років. Ще студентом він пішов працювати до бахмутського міського Центру технічної творчості для дітей та юнацтва, де як керівник гуртків займався дітками з особливостями розвитку. За другою спеціальністю Микита – психолог, тож свої знання він на практиці перетворював на навички. Але згодом зрозумів, що більш за все хоче все ж таки викладати історію.

– У дитинстві усі чимось захоплюються: хтось малює, хтось грає на музичних інструментах, а я любив історію. Ця наука має світоглядні та пізнавальні завдання, адже вивчення історичних подій та закономірностей розширяє кругозір. Мені подобається, що історія як шкільний предмет має багато функцій. І одна з основних – виховна. На тлі пояснення історичних процесів можна прищеплювати принципи гуманності.

У родині Микити не було вчителів. Він взагалі – перший з кількох поколінь, хто здобув вищу освіту і навіть розпочав займатися науко-

вою діяльністю. Втім, своїм покликанням хлопець вважає саме бажання спілкуватися з молоддю, розповідати цікаві факти, допомагати їх аналізувати.

– Мене кликали до кількох бахмутських шкіл, але я просто закохався у колектив школи №10, де отримав позитивне ставлення колег і любов своїх перших учнів. У мене були всі класи: від п'ятого до дев'ятого. А останні два місяці перед повномасштабним вторгненням – ще й 11-й. І, звісно, вів класне керівництво – мені довірили семикласників.

Перший педагогічний досвід виявився доволі вдалим. Хіба що, як у багатьох молодих вчителів, виникали проблеми з дисципліною у класі, але вони компенсувалися живою та щирою атмосферою, що панувала на уроках. Микита каже, що й досі підтримує добрі стосунки зі своїми учнями та їхніми батьками, хоча тепер вже не виконує роботу класного керівника. А викладати історію він продовжує попри усе пережите з лютого 2022 року.

МИ – УНІВЕРСАЛЬНІ СОЛДАТИ

Окрім педагогіки, Микита активно займається благодійною діяльністю: спочатку як волонтер, а згодом – як співробітник Червоного Хреста України. Наразі він обіймає посаду фахівця з організаційного розвитку у відділенні ЧХ Подільського району Києва.

– Ми пишемо грантові заявки, ведемо комунікацію з донорами, щоб робити суспільно-корисні проекти. Нещодавно відкрили кімнату психосоціальної підтримки для ВПО, розробляємо проєкт із просування інформації щодо нашої організації, щоб більше людей мали бажання доєднатися. Зараз я – головний координатор проєкту створення стінопису на Подолі, який буде присвячений діяльності Червоного Хреста. Бо взагалі ми – універсальні солдати. І велика війна показала, як важливо, що є ти, хто вміє та хоче допомагати.

А ще закоханим в історію Микита проводить екскурсії Києвом. Спочатку про історичні райони української столиці просили розповісти представники міжнародних організацій, які співпрацювали з його офісом. Потім долучилися друзі та знайомі, більшість з яких не так давно переїхали до Києва цікавилися його пам'ятками. Зараз Микита є гідом для колег із різних куточків України і для груп дітей-переселенців у межах проєкту «Обійми турботи».

– Це й Поділ, й Контрактова площа, й Андріївський узвіз, і Хрещатик... Нещодавно були у Парку мініатюр – зробив невеличку екскурсію для дітей. Мені самому цікаво дізнаватися нове з книг видатних істориків, як правило, я використовую їх, щоб донести ці знання людям. **СН**

Єлизавета ГОНЧАРОВА

З мариупольцем Ігорем Іващенко ми зустрілися в кабінеті УЗД в одному зі шпиталів Львова – там він працює лікарем. Також пан Ігор бере участь у міжнародному проєкті з допомоги переселенцям – по четвергах консультує у волонтерському центрі бібліотеки на Площі Ринок, 9, а решту днів виїжджає до різних локацій ВПО по Львівщині. У Маріуполі він працював терапевтом у поліклініці «Азовсталі». Аж раптом настало пекло, з якого ще треба було вибратися. Пережите вже дається взнаки – він все частіше звертається до колег через проблеми зі здоров'ям.

ЛІКАР З МАРІУПОЛЯ ТА ЙОГО БЛОКАДНИЙ ЩОДЕННИК

ЩОДНЯ ПРОЩАЛИСЯ З РІДНИМИ, БО НЕ ЗНАЛИ, ЧИ ДОЖИВЕМО ДО РАНКУ

«01.03.2022. Ворог гатить із мінометів та «Градів» по нашому району, переважно на східній околиці. В районі нашого проспекту та площі Перемоги люди ще ходять, пересуваючись швидкими короткими перебіжками, шукають по крамницях залишки продуктів, бо нічого вже не завозиться. Поліції практично порожні. В АТБ продають «соціальний» хліб по 7 гривень, одну буханку в руки. Ми зі Світланкою стаємо в чергу, і це виявилась наша остання покупка на Лівому березі. Хоча мер дає інформацію в інтернеті, що в місто завезено достатньо борошна, і дефіциту хліба не буде... Ми їли цей хліб протягом трьох тижнів, бо більше його в Маріуполі ніхто не випікав і не продав».

Це уривок з щоденника, який Ігор Іващенко вів з 24 лютого 2022 року. У зошиті чоловік нотував все, що відбувалося з Маріуполем під час блокади, а потім – окупації. Писав про себе, про сусідів, про все, що бачив та чув навкруги – боявся, що ті події зникнуть потім зі спогадів. Двадцять днів пекла вилилися в сорок сторінок друкованого тексту. Вже у Львові оцифрований щоденник він віддав волонтерам перекладати для англійської аудиторії.

«4 березня, 2022 рік. П'ята ранку. Останні три дні рівно в цей час починається інтенсивний артилерійський обстріл району. Знову бахає з усіх боків, чути і міномети, і Гради, і щось великого калібру. Тепер важко зрозуміти, звідкіля стріляють. Місто у щільному кільці ворога, тому вони гатять вже і з півночі – з Волноваського напрямку, із заходу – з боку Мангушу, але більше всього прилітає, як і спочатку, зі сходу, з Новоазовського напрямку».

– З 24 лютого десь до 5 березня ми переховувалися у власному будинку. Ми жили в сталінці на першому поверсі, під яким було капітальне бомбосховище із запасним виходом. Його робили на випадок ядерної війни. Напередодні дня, коли Маріуполь повністю залишився без зв'язку, я встиг відправити рідним sms – усього чотири коротких речення, де прощався і просив молитися за нас. Я написав донькам:

Евакуація тварин зі Львова

старша виїхала до Польщі, а молодша до Львова. Ще відправив повідомлення брату і зміг додзвонитися до куми в Краматорськ. Сказав, що, можливо, вижити чи виїхати з міста не вдасться, і зв'язок зник. А потім ми кожного дня і ночі прощалися з рідними, бо не знали, чи доживемо до ранку.

АБИ НЕ ВТРАТИТИ ЗВ'ЯЗОК З РЕАЛЬНІСТЮ

«В момент нетривалої паузи в перестрілках ми зі Світланкою пройшлись у сховище в сусідній дім, в якому мешкали наші друзі Ганна і Валентин та ще кілька добрих знайомих... Після спілкування з ними відчуваємо себе трохи краще в плані надії на перемогу. Їх зять – офіцер ЗСУ, що на фронті вже кілька років. Вони впевнені в силі духу бійців та мотивації наших воїнів тільки на перемогу».

Після влучання ракети в цоколь сусіднього будинку люди три доби гасили пожежу. Та подія стала для подружжя Іващенко одним з поштовхів залишити рідні стіни й рухатися вглиб Маріуполя, до Приморського району, де жила мати Ігоря.

«Нарешті виїжджаємо із двору. Ще один погляд на дім, в якому прожили більше 30 років, народили та виростили дітей, двір, у якому проводили вечори, спілкуючись із

сусідами та друзями, спільні з ними святкування з мангалами, піснями. Металевий тенісний стіл, де ми щоранку зі Світланкою грали в теніс перед роботою з травня до листопада. Ще багато чого гарного пов'язано з цим місцем, і ми вимушені залишити це все в тому іншому житті, що назавжди на наших очах занурювалось у минуле».

– Ми не голодували, хоча були мариупольці, які потерпали від нестачі їжі. Військові відкривали бази, щоб люди могли хоча б щось брати на приготування обідів. Ми встигли тоді тільки на майонез. Але ми мали запаси харчів, а недалеко від маминого будинку був колодязь, то мали і що пити. Сусід віддав палети з дачі, я у дворі із цеглин зробив подобу пічки для барбекю, на якій ми варили суп та заварювали чай.

«...Інша проблема виникла із туалетом. На відміну від росії, в українських селах та приватних міських будинках, навіть в самих стареньких, на зміну вуличним вигрібним совковим туалетам прийшли справжні туалетні кімнати з унітазами, ваннами та душовими кабінками. Але в тій ситуації, коли ми залишилися без водопостачання, користуватись цими звичними речами стало неможливо...».

Вижити та не втратити зв'язок з реальністю, каже Ігор, допомогли згуртованість та молитви..

«...Надуваємо матраци, лягаємо повністю одягнуті, в куртках, штанах, бо інакше не зігрітися. Перед цим вголос читаю вечірні молитви під слабенький вогник каганця, який ми вже навчилися робити раніше у бомбосховищі».

ДОРОГА З ОКУПАЦІЇ

Одного разу чоловік помітив, як молодь веде телефонні розмови на пагорбі. Каже, навіть не повірив власним очам. Потім з'ясувалося, що то місцевий підприємець раз на день під'їждував до вежі генератор. Тож кілька разів спіймати зв'язок спромігся й Ігор. Він додзвонився доньці й дізнався від неї, що першій колоні авто вдалося виїхати з Маріуполя.

– Я попросив дізнатися подробиці: як їхати, чи є «зелений коридор». 15 березня донька підтвердила, що коридор буде. Брат з мамою їхати відмовилися, а ми почали збиратися. Виїхали на трасу, а там вже близько двох тисяч автовок, ми в ту колону й втиснулися.

У Бердянську, де друзі замовили для них кімнату в готелі, Іващенко вперше за 20 днів прийняли гарячий душ. О що-

стий ранку виїхали на Запоріжжя, а потім – до Львова.

– До Запоріжжя їхали годин десять. Росіяни на блокпостах поводитися по-хамськи. Зухвало посміхалися і питали – нащо ви, мовляв, кудись їдете, все одно і Запоріжжя, і Дніпро за тиждень будуть нашими.

Львів прийняв мариупольців гостинно. Одна з місцевих родин запропонувала їм власне житло. Грошей не взяли, просили сплачувати лише комунальні послуги. Тоді подружжя ще не працювало і це стало для них справжнім порятунком.

– Родина на Сихові нас пустила у свою трикімнатну квартиру. В них ще був будинок, і вони казали, що в такій ситуації їм соромно брати з нас гроші. Мене такий вчинок дуже вразив. Добре, що є такі люди.

Поки шукали роботу, допомагали доньці – вона разом із харківськими волонтерами переправляла тварин з окупленого війною міста до Польщі. А тепер Ігор сам став до допомоги нужденним.

– Через той мариупольський стрес посміхалися зуби, та й так по здоров'ю не дуже. Відновлюємося потроху хіба що психічно. Сподіваюся, після звільнення Маріуполя ми ще обов'язково побачимося з мамою та родиною брата. **CN**

НАДИХАЮЧЕ

Невелике містечко – це прифронтове Добропілля, а прибутковий приватний медзаклад – це AnVita clinic. Його співзасновники Віталій Маслаков та Андрій Гончаров познайомилися 2018 року на мотофестивалі в Краматорську, а згодом організували фестиваль для поціновувачів мотоспорту вже у своєму місті. Віталій працював лікарем, а Андрій – у громадській організації «Центр муніципального розвитку Добропілля». Роздуми про започаткування спільного бізнесу призвели до відкриття 2020 року багатопрофільного медичного центру.

ПОЇХАЛИ... І ПОВЕРНУЛИСЯ

Попри пандемію і карантин бізнес швидко розвивався. До послуг педіатра, терапевта, невропатолога та УЗД додалися консультації мамолога, дитячого хірурга-уролога, дерматолога та інфекціоніста. Відкрилися масажний кабінет і денний стаціонар. До роботи у Добропіллі вдалося залучити команду високопрофесійних офтальмологів, а згодом – проктолога та травматолога. Дуже затребуваним фахівцем став дитячий ортопед-травматолог, який до того ж проводив для співробітників медичного центру і колег-медиків тренінги з дитячої ортопедії.

2021 рік закінчився відзнакою – медичний центр AnVita clinic став переможцем обласного конкурсу «Підприємець року». А на початку 2022-го молоді підприємці готувалися відкрити власну медичну лабораторію. Для неї вже були закуплені високопрофесійне автоматичне обладнання і реагенти.

Але у лютому все змінилося, і медичний центр призупинив діяльність. Про всяк випадок вивезли обладнання, виїхали й лікарі.

А за кілька місяців потому знову повертали обладнання до кабінетів – завдяки гранту, отриманому від фонду «Східна Європа», вдалося й відновити робочі місця, і запустити лабораторію.

– Запит на медичну допомогу на Донеччині дуже великий, ми потрібні. Люди постійно пишуть нам про свої потреби у консультаціях лікарів. І цей запит став

ПРИФРОНТ І ПРИБУТКОВА МЕДИЦИНА

Неможливе можливе у Добропіллі

Від початку повномасштабного вторгнення росії з медициною на Донеччині складно. Чим ближче до фронту, тим менше лікарів та лікарень. Бо люди виїжджають і утримувати медичні заклади стає нерентабельним. У середині серпня у Мирнограді виписали останню пацієнтку і закрили пологове відділення – керівництво громади саме з нього вирішило розпочати оптимізацію міської лікарні через збитковість, спричинену недостатньою кількістю пологів. Але є і винятки, які просто дивують. Ця історія – про те, як під час війни приватному медичному центру у невеликому містечку вдається бути прибутковим бізнесом, та ще й із соціальною складовою.

однією з причин, чому ми відновили роботу, – розповів співзасновник клініки Андрій Гончаров.

Зараз у AnVita clinic працюють шість лікарів та медсестер, з них половина – переселенці. Працюють до 15-ї години, адже після обіду на Донеччині транспорт майже не ходить, а персоналу треба дістатися додому. Більшість клієнтів – жителі Добропілля та Покровського району, а також переселенці. У клініці приймає лікар ультразвукової діагностики, невропатолог, консультує мамолог, працюють денний стаціонар, масажний кабінет та клінічна лабораторія.

МАРКЕТИНГ ТА СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ВІЙНИ

Не треба, мабуть, нагадувати, що Добропілля – дуже ризиковане місце і з точки зору безпеки людей, і стосовно стабільної роботи критичної інфраструктури. Щоб убезпечитися від блекаутів, медцентр придбав потужний електрогенератор за кошти донора – програми «Мріємо та діємо»,

яка спрямована на адаптацію молодіжних бізнесів в умовах війни.

Донорська підтримка допомогла також розробити маркетингову стратегію розвитку складу, яка була впроваджена у клініці ще у попередні роки. Частину послуг співзасновники надають клієнтам як соціальні підприємці – зокрема безоплатні консультації онлайн.

– Такі послуги користуються попитом, зазвичай наша лікарка-педіатр надає до 30-ти консультацій на місяць. Переважно це наші клієнти, які через війну опинилися за кордоном, але продовжують

тримати зв'язок з клінікою,

– каже Віталій Маслаков.

Маркетинг виявився вдалим – станом на серпень 2023 року AnVita clinic працює рентабельно. Кількість пацієнтів – знову така ж сама, як до війни. Щодня на обстеження, огляди та консультації до медзакладу приходять близько 50-ти людей.

За словами Віталія Маслакова, підприємці планують і надалі розширювати клініку та збільшувати кількість медичних послуг.

– Стабільна робота дозволяє нам сплачувати податки, гарантувати людям заробітну плату та акумулювати ресурси на подальший розвиток. Наразі готуємось до запуску ще декількох дуже важливих для громади послуг. Ми вже маємо певну грантову історію, постійно навчаємось та шукаємо будь-які інші можливості для розвитку бізнесу. **CN**

ЦІКАВЕ

Закінчення. Початок на стор. 1

«Мотанка – це перша іграшка, яку матір робила для дитини зі шматочків свого одягу. На ній не було обличчя – українці вірили, що через очі можна наврочити дитині, тож на обличчі ляльки робили хрест з ниток. Ця проста народна іграшка була справжнім оберегом для дитини. Про мотанку знають в усіх областях України, від великих міст до маленьких сіл. Тож, коли ми оголосили проєкт «Обійми», вирішили, що саме мотанками зможемо обійняти Україну, захистити її.

Аби втілити ідею у життя, до проєкту долучилися засновниця німецько-української спілки KOLOS та координаторка фейсбук-групи майстрів України «Авторська лялька-мотанка» Тетяна Золочевська і представник ГО «Креативний ХАБ «Бережани» Віктор Груб'як.

Соціальні підприємці з Костянтинівки Наталя і Дмитро Поколенки – власники родинної майстерні WoodLike – зробили основу мапи з дерева розміром 2 на 3 метри. На кожен пазл – область України – кріпилися «свої» мотанки. До їх виготовлення долучилися 58 майстринь з усієї України і навіть з-за кордону. Більшість майстринь робить мотанки давно, мають досвід та звання. Але були й такі, хто вперше взяв до рук голку, аби докластися до роботи над спільною мапою обіймів.

– Коли ми оприлюднили ідею створити таку мапу, не очікували, що така кількість людей відгукнеться. Нам писали і надсилали своїх мотанок з усіх куточків України, – каже пані Оксана. – Є майстрині-переселенки, які надіслали свої роботи з Польщі та Болгарії. У процесі створення мапи ми уявляли Україну, яка обіймає все живе на цілком звільненій

від ворога території: жінок, чоловіків, дітей, тварин, птахів.

Вже за два місяці вдалося зібрати понад 150 ляльок. Ідея настільки сподобалася людям, що мотанок зрештою надіслали втричі більше, ніж потребувало місце на мапі. Частина з них згодом продадуть через аукціон, а гроші спрямують на потреби ЗСУ – тканину на прапори, основу для маскувальних сіток, ремонт автовок.

Наразі на мапі – 72 мотанки, вбрані у вишитий одяг, зроблених з шовку, льону, навіть із кукурудзяних качанів. Кожна лялька – особлива, бо у ній закодовані регіональні особливості:

ЯК МОТАНКИ ОБІЙНЯЛИ УКРАЇНУ

пачка солі із Соледача, херсонський кавун, одеський виноград, миколаївська пшениця... Крім регіональних, є центральна мотанка-мати. Ця лялька,

яка тримає диточок – свого роду Захисниця України, втілення її переможного майбутнього.

З цікавого: ще до оприлюднення мапи її пропонували

купити. Та пані Оксана твердо вирішила: таке не продається, мапу з мотанками вона повезе на рідну Донеччину.

– У кожній людині, яка цінує історію, є речі, предмети, що їх не можна продавати. Ця мапа стала для мене такою. Вірю, що Збройні сили України звільнять усю країну і мій рідний край, тож ця мапа поїде додому. **СН**

Наталка СТЕПОВА

СМАЧНЕ

СЛОВАЦЬКІ ГАЛУШКИ ІЗ БРИНЗОЮ

Маленька, але горда Словаччина приймає та продовжує приймати біженців з охопленої війною України, спрощуючи їм перетин кордону, звільняючи від зайвої паперової тяганини та створюючи для них на своїй землі гідні умови. Позаяк колись і самим словакам довелося боротися за незалежність своєї держави, вони чудово нас розуміють.

Та й кухня словацька нам дуже близька, хоча перегукується також із австрійською, чеською та угорською. Взяти хоча б галушки – майже такі, як і в Україні, але на дода-

чу – трішки місцевого шарму та пікантності.

ЩО ПОТРІБНО:

- ♦ картопля – 500 г
- ♦ борошно – 150 г

- ♦ бринза – 200 г
- ♦ сметана – ½ склянки
- ♦ бекон чи сало з прорістю – 200 г
- ♦ сіль – за смаком

ЯК ГОТУВАТИ:

1. Сало ріжемо кубиками, підсмажуємо на пателні та відставляємо.
2. Готуємо заправку: бринзу протираємо на тертушці та змішуємо зі сметаною.
3. Картоплю дрібно натираємо, додаємо борошно, солімо, перемішуємо руками.
4. Отримане тісто пропускаємо через м'ясорубку з крупною сіткою або через спеціальний картопляний прес із найбільшими отворами (має вийти щось середнє між нашими галушками та локшиною) та одразу вкидаємо в каструлю із киплячою водою.
5. Помішуючи, варимо галушки декілька хвилин до готовності.
6. Дістаємо їх з окропу, перекладаємо до сметани із бринзою.
7. Зверху поливаємо страву ароматним жиром із шкварками.

ЯКЩО БОГ ІСНУЄ, ВІН НОСИТЬ ФОРМУ ЗСУ

ІВАН UA383052990000026005015017860
ЄДРПОУ 39696398

Отримувач: Міжнародний благодійний фонд «Повернись живим»
Призначення платежу: Благодійна пожертва військовим